

مدلی برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی در بازار سرمایه ایران

مجید معروفخانی

دانشجوی دکتری، دانشکده حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، ایران
majidmaroufkhani@gmail.com

یدالله نوری فرد

استادیار، گروه حسابداری، دانشکده حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، ایران (نویسنده مسئول)
dr.y.fard@gmail.com

فاطمه صراف

استادیار، گروه حسابداری، دانشکده حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۰۶

چکیده

کمیته حسابرسی در سالهای اخیر در استقرار و نظارت بر سیاستهای راهبردی شرکتی شرکتهای سهامی عام نقشی اساسی ایفا می کند. هیأت مدیره مسؤلیت نهایی پاسخ دهی درباره سیستم های کنترل داخلی، مدیریت ریسک و راهبردی شرکتی را بر عهده دارد و نقش کمیته حسابرسی بعنوان یکی از کمیته های مستقل هیأت مدیره، تمرکز بر جنبه های کیفی گزارشگری مالی به ذینفعان، فرآیند مدیریت ریسک مالی و کسب و کار سازمان و رعایت قوانین، آیین رفتار حرفه ای و الزام های قانونی است. ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، فرآیندی مؤثر برای توسعه و ارتقای اثربخشی کمیته است. کمیته باید اثربخشی عملکرد خود و نقش نظارتی خود را ارزیابی کند. این کار فرصتی را برای شناسایی راههای توسعه و بهبود اثربخشی کمیته فراهم می کند. به همین علت و به موجب منشور کمیته حسابرسی، کمیته باید ارزیابی منظمی از عملکرد خود اعم از عملکرد هر یک از اعضای و کمیته داشته باشد و آن را گزارش کند. در این پژوهش به منظور بهره گیری از شاخص ها و چک لیستهای مورد استفاده در ارزیابی عملکرد کمیته های حسابرسی در سایر کشورها و همچنین با توجه به مستندات و شرایط کشور نسبت به تهیه و تدوین شاخص ها در قالب پرسشنامه ای اقدام گردید و سپس در گام اول با استفاده از نظر خبرگان حرفه ای و دانشگاهی و در مرحله بعد با استفاده از نظر اعضای کمیته های حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس تهران و فرابورس ایران، نسبت به آزمون متغیرها اقدام گردید. نتایج پژوهش نشان داد به منظور ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی در بازار سرمایه ایران، می توان عملکرد کمیته را از ۸ بعد اصلی شامل ترکیب اعضای کمیته، اختیارات کمیته، منشور کمیته، جلسات کمیته، شناخت کسب و کار، نظارت، رعایت اصول اخلاقی و مقرراتی و گزارشگری کمیته و ۶۳ شاخص زیرمجموعه آنها، مورد ارزیابی قرار داد. بدین ترتیب از میان مدل های متفاوت ارزیابی عملکرد، برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی در بازار سرمایه ایران، مدل خود ارزیابی انتخاب شد که تهیه پرسشنامه خودارزیابی با ابعاد و شاخصهای منتج از این پژوهش، بعنوان مدل پیشنهادی ارائه گردید.

واژه های کلیدی: کمیته حسابرسی، ارزیابی عملکرد، خود ارزیابی، ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی.

۱- مقدمه

های سازمانی پرداخته و نواحی قابل بهبود را شناسایی و در نهایت، مبنایی جهت تصمیم گیری صحیح مدیران آن سازمانها قرار گیرد، بیش از هر زمان دیگری احساس می گردد. بدین ترتیب با توجه به اینکه موفقیت و بقای هر سازمان به عملکرد آن وابسته است، ارزیابی عملکرد، نقش با اهمیتی را در برنامه ریزی و کنترل سازمان ایفا می کند.

در عصر کنونی، با تحولات شگرف در زمینه صنعت و مدیریت و با توجه به عواملی چون ماهیت متغیر مشاغل، افزایش رقابت جهانی، برنامه ها و ابتکارات بهبود، قدرت فناوری اطلاعات و نقش های متغیر سازمانی، وجود نظام ارزیابی عملکرد اجتناب ناپذیر شده است.

ارزیابی عملکرد فرآیندی است که به منظور آگاهی از عملکرد و ارایه بازخوردهای لازم جهت بهبود و ارتقای عملکرد به انجام می رسد. طی دهه های گذشته، مدل های متفاوتی جهت اندازه گیری و ارزیابی عملکرد ارائه گردیده است و البته مدل مناسب باید با توجه به نوع فعالیت، هدف و محدودیت های ارزیابی انتخاب گردد.

امروزه یکی از ملاحظات و مکانیزمهای اساسی در زمینه مدیریت و نظارت بر امور شرکتها سهامی عام و به ویژه نظام راهبری شرکتی، تشکیل کمیته حسابرسی است. کمیته حسابرسی در استقرار و نظارت بر سیاستهای راهبری شرکتی نقشی اساسی ایفا می کند. هیأت مدیره مسؤولیت نهایی پاسخ دهی درباره سیستم های کنترل داخلی، مدیریت ریسک و راهبری شرکتی در سراسر سازمان را بر عهده دارد و نقش کمیته حسابرسی بعنوان یکی از کمیته های مستقل هیأت مدیره، تمرکز بر جنبه های کیفی گزارشگری مالی به ذینفعان، فرآیند مدیریت ریسک مالی و کسب و کار سازمان و رعایت قوانین، آیین رفتار حرفه ای و الزام های نهادهای قانون گذار است.

ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، فرآیندی مؤثر برای توسعه و ارتقای اثربخشی کمیته است. کمیته باید اثربخشی عملکرد خود و نقش نظارتی خود را ارزیابی کند و این کار فرصتی را برای شناسایی راههای توسعه و بهبود اثربخشی کمیته حسابرسی فراهم می کند.

طی دهه های گذشته، مدل های متفاوتی جهت اندازه گیری و ارزیابی عملکرد سازمان ها ارائه گردیده است. مدل مناسب برای هر سازمان باید با توجه به نوع فعالیت، هدف و محدودیت های ارزیابی انتخاب گردد. در بررسی مدل های ارائه شده می توان ملاحظه نمود که مدل ها را براساس روش طراحی و استقرار نظام ارزیابی (و تا حدودی در انطباق با دیدگاه های سنتی و نوین) می توان به دو دسته مدل های

امروزه یکی از ملاحظات و مکانیزمهای اساسی در زمینه مدیریت و نظارت بر امور شرکتها سهامی عام و به ویژه نظام راهبری شرکتی، تشکیل کمیته حسابرسی است. کمیته حسابرسی در استقرار و نظارت بر سیاستهای راهبری شرکتی نقشی اساسی ایفا می کند. هیأت مدیره مسؤولیت نهایی پاسخ دهی درباره سیستم های کنترل داخلی، مدیریت ریسک و راهبری شرکتی در سراسر سازمان را بر عهده دارد. نقش کمیته حسابرسی بعنوان یکی از کمیته های مستقل هیأت مدیره، تمرکز بر جنبه های کیفی گزارشگری مالی به ذینفعان، فرآیند مدیریت ریسک مالی و کسب و کار سازمان و رعایت قوانین، آیین رفتار حرفه ای و الزام های نهادهای قانون گذار است. توجه به این نکته نیز ضروری است که راهبری شرکتی و نقش کمیته حسابرسی مانند دیگر ساز و کارهای سازمانی تحت تأثیر محیط قانونی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی هر کشور است.

عملکرد، یکی از مفاهیم بنیادین در مدیریت محسوب می شود، چرا که بسیاری از وظایف مدیریت براساس آن شکل می گیرد. ارزیابی عملکرد فرآیندی است که به منظور آگاهی از عملکرد و ارایه بازخوردهای لازم جهت بهبود و ارتقای عملکرد به انجام می رسد. از این رو، استقرار نظام کنترل و ارزیابی عملکرد عاملی حیاتی برای پیاده سازی مؤثر استراتژیها محسوب می شود. فقدان چنین نظامی، موجب عدم اطلاع مدیران از چگونگی انجام فعالیت های درون سازمانی و نیز شرایط حاکم بر محیط بیرونی سازمان می شود که این امر می تواند منجر به کاهش کارایی و اثر بخشی سازمان شود. با این وصف، سازمان ها برای حصول اطمینان از تحقق برنامه های خود و همچنین رضایت ذینفعان، باید با استفاده از روش های علمی و با به کارگیری شاخص های کمی و کیفی مناسب عملکرد خود را مورد پایش مستمر قرار دهند.

یکی از چالش های جدی مدیران و مشاوران، عدم دسترسی به مرجعی جامع از شاخص های عملکردی است. طبیعی است که سازمانها به فراخور فعالیت خود، نیازمند شاخص های گوناگون عملکردی هستند. در چنین فضایی، وجود مرجعی که شاخص های گوناگونی را ارائه نموده و به مدیران این امکان را بدهد که از بین شاخص های مختلف، موارد متناسب با سازمان خود را انتخاب کنند، امری ضروری به نظر می رسد. همچنین با توجه به تحولات گسترده در محیط سازمانها، نیاز به استفاده از الگویی که قادر باشد ضمن ارزیابی وضعیت موجود، به تشخیص مسایل ریشه ای و آسیب

دیگر اجزای آن (هیأت مدیره، مدیریت، حسابرسان و سهامداران) ایجاد می نماید.

تحقیقات بعدی نشان داد، کمیته حسابرسی مسئول نظارت بر حاکمیت شرکتی، فرآیند گزارشگری مالی، ساختار کنترل داخلی، عملکرد حسابرسی داخلی و فعالیت های حسابرس مستقل است و به نیابت از هیأت مدیره و از طریق اطمینان بخشی نسبت به پاسخگویی شرکت، از سرمایه گذاران حمایت می کند.

همچنین با وضع قانون ساربینز اکسلی در آمریکا در سال ۲۰۰۲ و دیگر قوانین وضع شده به وسیله سایر مراجع قانونی، کمیته حسابرسی نقش با اهمیتی در موضوع حاکمیت شرکتی بر عهده گرفته است و وظایف و اختیاراتش بیشتر شده است. الزامات خاصی توسط قانون ساربینز اکسلی نسبت به کمیته های حسابرسی وضع شده است از جمله انتخاب تمامی اعضای کمیته های حسابرسی از بین اعضای مستقل هیأت مدیره، انتخاب حسابرس مستقل و نظارت بر کار حسابرسان مستقل به وسیله این کمیته، داشتن تخصص مالی دست کم یکی از اعضای کمیته حسابرسی.

بیان مسأله

بدین ترتیب از نظر الزامات منشور کمیته حسابرسی و همچنین از منظر مباحث مطروحه در حاکمیت شرکتی، ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، فرآیندی مؤثر برای توسعه و ارتقای اثربخشی کمیته است. کمیته باید اثربخشی عملکرد خود و نقش نظارتی خود را ارزیابی کند. این کار فرصتی را برای شناسایی راههای توسعه و بهبود اثربخشی کمیته فراهم می کند.

باینه های رسمی اخیر درباره نظام راهبری شرکت ها، به نیاز برای هیأت مدیره و کمیته های هیأت مدیره برخوردار از افراد حرفه ای توانمند تاکید ورزیده اند. این موضوع نه تنها آموزش بیشتر، بلکه ارزیابی عملکرد بر مبنایی منظم را نیز توصیه می کند. ارزیابی می تواند در محدوده بررسی عملکرد هر یک از اعضای کمیته و ارزیابی اثربخشی کل کمیته صورت پذیرد. بررسی عملکرد می تواند به صورت خودارزیابی یا از طریق بررسی مستقل انجام شود. درخصوص بررسی عملکرد کل کمیته، انجام دادن این کار از طریق اشخاص بیرونی سودمند واقع می شود. دیدگاه های حسابرسان مستقل می تواند به کمیته، در ارزیابی عملکرد خود کمک کند. هر فرآیندی برای ارزیابی عملکرد، موفقیت آمیز نخواهد بود؛ مگر اینکه اقدامات برنامه ریزی شده برای بهبود حوزه های شناسایی شده اجرا شود.

طراحی سیستم ارزیابی عملکرد و مدل های خود ارزیابی تقسیم نمود.

در دودهده اخیر، مدل های موسوم به خود ارزیابی طرفداران زیادی پیدا کرده اند. در مقایسه با مدل های طراحی سیستم استفاده از این مدل ها بسیار سریعتر بوده و نتایجی راهگشا در بر خواهند داشت. علت اصلی را می توان در عدم نیاز به طراحی و استقرار سیستم های پیچیده اندازه گیری عملکرد و انعطاف بالای این مدل ها دانست. در این مدل ها، مجموعه ای از معیارهای ارزیابی و خطوط راهنمایی جهت ارزیابی ارائه گردیده اند.

به موجب منشور کمیته حسابرسی (که در تاریخ ۱۳۹۱/۱۱/۲۳ به تصویب هیأت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسیده است)، کمیته باید ارزیابی منظمی از عملکرد خود اعم از عملکرد هر یک از اعضا و کمیته داشته باشد و آن را گزارش کند. بند ۷ از ماده ۱۴ منشور با عنوان اهم سایر مسئولیت های کمیته حسابرسی، به شرح زیر است:

"ارزیابی منظم عملکرد کمیته اعم از عملکرد هر یک از اعضا و کمیته."

ارزیابی عملکرد کمیته، اطلاعاتی را فراهم می سازد که کمیته حسابرسی می تواند از آن در جهت بهبود فرآیندهای خود استفاده کند. از آنجا که رهنمودهای خاصی برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی وجود ندارد، اعضای کمیته و هیأت مدیره، مسؤول همکاری با یکدیگر بر روی فرآیندهای مناسب هستند و از این همکاری منتفع می شوند.

کمیته های حسابرسی و مدیریت و حسابرسان با یکدیگر تعامل می کنند تا نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان از اطلاعات مالی از جمله بازار سرمایه را تأمین کنند. کمیته حسابرسی برای اجرای هر یک از وظایف خود، باید اقداماتی را در پیش گیرد. نقش نظارتی کمیته حسابرسی به ویژه در دستیابی به کیفیت گزارشگری مالی، حیاتی است. شفافیت بیشتر راجع به فعالیتها و برنامه های کمیته حسابرسی، اعتماد بیشتر سهامداران و سایر استفاده کنندگان از گزارش مالی را فراهم خواهد کرد.

کمیته بلوریون آمریکا در سال ۱۹۹۹ گزارشی در مورد بهبود اثر بخشی کمیته حسابرسی منتشر کرد و طی آن اصولی را برای اثر بخشی کمیته حسابرسی در نظارت بر پاسخگویی حاکمیت شرکتی، قابلیت اتکای ساختار کنترل داخلی و مناسب بودن عملکرد حسابرسی ارائه داد. رعایت اصول پیشنهادی این کمیته رابطه اثربخش و مناسبی را بین کمیته حسابرسی به عنوان یک جزء از حاکمیت شرکتی و

۴) خصوصیت های شخصی تک تک اعضای کمیته حسابرسی
 ۵) فرآیند انتخاب اعضای جدید کمیته حسابرسی
 عوامل کلیدی در رابطه با «فرآیندها» یا «ساختار کمیته حسابرسی» متشکل از موارد زیر است (اپستین و همکاران- ۲۰۰۲):

- ۱) رئیس کمیته حسابرسی
 - ۲) مدیران غیر اجرایی کمیته حسابرسی
 - ۳) تنوع مهارتها و دانش کمیته حسابرسی
 - ۴) اندازه کمیته حسابرسی
 - ۵) گردش اعضای کمیته حسابرسی
- عوامل کلیدی در رابطه با رابطه با «فرآیندها» یا «سیستم های کمیته حسابرسی» متشکل از موارد زیر است. (اپستین و همکاران-۲۰۰۲):

- ۱) جلسات پر بازده
- ۲) فرآیند معارفه و توسعه حرفه ای کافی
- ۳) در دسترس بودن اطلاعات یا منابع
- ۴) برنامه ریزی مؤثر
- ۵) سیستم های ارتباطی و گزارش دهی باز
- ۶) سیستم های ارزیابی عملکرد مؤثر

مهدوا (۲۰۰۵) در تحقیق خود نشان داد ابتدا اغلب ارزیابی های رسمی به کار گرفته می شدند ولی رفته رفته در ایالت متحده و انگلستان این موضوع به یک ضرورت تبدیل شده است. مؤسسه حسابرسی کی پی ام جی (۲۰۰۳) یک فرآیند ارزشیابی کامل توصیه کرد تا به شکلی باز و سازنده اجرا شود. در این فرآیند به همه سهامداران اجازه داده می شود از ادارک شخصی و جمعی، دانش و تجربه همه اعضای کمیته حسابرسی بهره ببرند. در این فرآیند همچنین باید تعیین شود اشخاص با چه اثربخشی و وفاداری نقش ها و مسئولیت های خود را انجام داده اند. کمیته حسابرسی کی پی ام جی (۲۰۰۶) توصیه می کند که یک ارزیابی ساخت یافته و رسمی می تواند اجرای وظایف طبق منشور کمیته حسابرسی را تضمین کند و به صورت مستمر کمک به عملکرد هیأت مدیره را تقویت نماید. روش های زیر، به تنهایی یا مجموعاً، می تواند برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی مورد استفاده قرار گیرد:

- ۱) تهیه بازخورد رسمی از هیأت مدیره، مدیر عامل، مدیر مالی، حسابرسان داخلی و خارجی.
- ۲) مقایسه فعالیتهای کمیته حسابرسی با منشور کمیته یا رویه های مکتوب رسمی.

با عنایت به مطالب پیشگفته، پژوهش حاضر در صدد است مدلی برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی در بازار سرمایه ایران ارائه نماید. ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، فرآیندی مؤثر برای توسعه و ارتقای اثربخشی کمیته است. کمیته باید اثربخشی عملکرد خود و نقش نظارتی خود را ارزیابی کند و این کار فرصتی را برای شناسایی راههای توسعه و بهبود اثربخشی کمیته فراهم می کند.

پیشینه پژوهش

برای بهبود عملکرد کمیته های حسابرسی و شناسایی ناکارایی و فرصت های بهبود اثربخشی کمیته حسابرسی، باید بهترین شیوه های موجود، توسط کمیته حسابرسی در تأمین مسئولیتهای نظارتی و مدیریتی خود مورد استفاده قرار گیرد (لبلانک، ۲۰۰۵). اثربخشی و کارایی کمیته های حسابرسی بایستی با مقایسه عملکرد آن با سایر کمیته های حسابرسی دیگر شرکت ها مورد ارزیابی قرار گیرد. ارزیابی کمیته حسابرسی، به صورت فرآیند مستمر مقایسه و اندازه گیری عملکرد اقدامات کمیته حسابرسی با کمیته حسابرسی سازمان های هم صنعت و سازمان هایی که به عنوان رهبران صنعت هستند تعریف می شود (هاروی، ۲۰۰۴).

با این حال، عملکرد کمیته حسابرسی، وابسته به عوامل دیگری مانند ترکیب کمیته حسابرسی، سیستم ها و ساختار سازمان و بازخورد دریافتی از انجام ارزیابی های عملکرد کمیته حسابرسی و آموزش های ارائه شده است. (اپستین، جونز و روی، ۲۰۰۲). برومیلو و برلین (۲۰۰۵) تصریح می کنند کمیته های حسابرسی مؤثر عملکرد اعضای کمیته حسابرسی را با بررسی «بی طرفی و استقلال، سخت کوشی، داوری، مهارت های ارتباطی، درک از کسب و کار شرکت، درک از وظایف و مسئولیت های کمیته حسابرسی، تمایل به تخصیص زمان لازم برای آماده شده برای شرکت در جلسات کمیته و حضور در جلسات» ارزیابی می کنند. از طریق ارزیابی های کمیته حسابرسی، هر گونه کمبود و نارسایی در رابطه با ترکیب کمیته حسابرسی از لحاظ دانش و مهارت ها، استقلال یا تنوع آن مشخص می شود (برومیلیو و برلین-۲۰۰۵).
 عوامل کلیدی در رابطه با داده های ورودی و یا «ترکیب کمیته حسابرسی» متشکل از موارد زیر است (اپستین و همکاران-۲۰۰۲):

- ۱) استقلال اعضای کمیته حسابرسی
- ۲) اخلاق هر یک از اعضای کمیته حسابرسی
- ۳) دانش، مهارت و تجربه اعضای کمیته حسابرسی

آموزش بهبود داد و در عین حال به اصول حاکمیت شرکتی پایبند بود. این عناصر باید به کمیته حسابرسی این امکان را بدهند تا اطلاعات به موقع را در زمان مناسب از افراد قابل اتکا و در زمینه های مختلف دریافت کند تا نظارت مؤثری ارائه کند (کی پی ام جی-۲۰۰۳).

ارنست و یانگ (۲۰۰۴) پیشنهاد می کند که فعالیت های ارزش افزا را می توان با اندازه گیری عملکرد آنها در برابر نتایج مورد انتظار مورد ارزیابی قرارداد، یعنی با:

- شناسایی تصمیمات ویژه برای کمیته حسابرسی که در سازمان حیاتی تلقی شده و نقش کمیته حسابرسی برجسته می کند.
 - شناسایی رفتارهای مورد انتظار و لازم برای حفظ کار تیمی کمیته حسابرسی
 - تنظیم شاخص های عملکردی اصلی هدف
 - اندازه گیری عملکرد فردی اعضای کمیته حسابرسی و همچنین عملکرد کلی کمیته حسابرسی
 - ارائه گزارش بازخورد از پیشرفت و ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی و حصول اطمینان از یادگیری و سطح پیشرفت کمیته حسابرسی
- بررسی پیشینه مطالعات انجام شده در زمینه ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی حاکی از این است که مطالعات بسیار اندکی در این خصوص صورت پذیرفته است.
- بعنوان نمونه (وینی، ۲۰۱۶) پایان نامه ای برای اخذ درجه دکترای حسابداری از دانشگاه نامیبیا تحت عنوان "ارزیابی کمیته های حسابرسی" در کشور نامیبیا ارائه نموده است که در آن به ارزیابی کمیته های حسابرسی در وزارتخانه های دولت نامیبیا پرداخته است که در آن، ترکیب، عملکرد و مقررات حاکم بر کمیته های حسابرسی مورد مطالعه قرار گرفته است. این مطالعه نشان داد از میان چهار وزارتخانه دولتی که دارای کمیته حسابرسی هستند، تنها یک مورد متشکل از اعضای مستقل و همچنین یک رئیس مستقل بوده و در سه وزارتخانه دیگر، کمیته حسابرسی به ریاست اعضای خود سازمان تشکیل می شوند. دو وزارتخانه نیز هستند که کمیته حسابرسی آنها به ریاست دبیر دائم (که یک نفر از آنها یک پزشک می باشد) و یک وزارتخانه به ریاست یک شخص خارج از سازمان تشکیل می شود. این موضوع برخلاف این رویکرد است که رئیس کمیته حسابرسی باید عضوی مستقل باشد و اکثریت اعضای کمیته حسابرسی باید ترجیحاً مدیران غیر اجرایی باشند.

مطالعه بر روی فرایند خودارزیابی دامنه وسیعی دارد. این سیستم بر اساس تحقیقات به عنوان یکی از عوامل کلیدی

(۳) تکمیل نظرسنجی های خود آزمایی

(۴) بررسی و مقایسه های دقیق

(۵) تهیه یک ارزیابی از عملکرد تک تک اعضای کمیته حسابرسی توسط رئیس کمیته حسابرسی (اودیت نت-۲۰۰۶).

(۶) مقایسه فعالیت های کمیته حسابرسی با بهترین عملکرد های پیشگام (برومیلوو برلین-۲۰۰۵)

(۷) ارزیابی ها توسط کمیته نظارت (کمیته حسابرسی کی پی ام جی -۲۰۰۶)

(۸) رویکرد کارت امتیاز متوازن (اپستین و همکاران-۲۰۰۲).

فرآیند ارزیابی باید رسمی باشد در این راستا مجمع کمیته حسابرسی کی پی ام جی (۲۰۰۶) مراحل زیر را در رابطه با رویکرد ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی پیشنهاد می کند:

- فرآیند ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی در خصوص این است که چه کسی فرآیند را هماهنگ خواهد کرد و همچنین ایجاد فرم ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی مورد تائید اعضای کمیته حسابرسی است.
- تعیین اینکه چه کسی در تهیه اطلاعات اولیه برای ارزیابی کمیته حسابرسی مشارکت خواهد کرد- این شامل اعضای کمیته حسابرسی و شخص رئیس کمیته حسابرسی می شود و همین طور ممکن است شامل رئیس هیأت مدیره، مدیر عامل، رؤسای دیگر کمیته های هیأت مدیره، مدیر مالی، مدیر ارشد حسابرس داخلی، حسابرس مستقل، دبیر شرکت، مشاور داخلی و افراد دیگری که با کمیته حسابرسی در تعامل اند باشد.
- ارائه و اخذ فرمهای ارزیابی تکمیل شده به همه شرکت کنندگان توسط هماهنگ کننده و تجزیه و تحلیل آنها
- استفاده از گزارش های گردآوری شده که پاسخ و امتیاز میانگین را منعکس خواهد کرد.
- گردآوری و تهیه یک گزارش برای هیأت مدیره بر اساس توصیه های برای بهبود عملکرد کمیته حسابرسی

می توان عناصر نظارت کمیته حسابرسی را به صورت هرمی تصور نمود که یک جریان پیشنهادی از اطلاعات را در وظیفه نظارت کمیته حسابرسی، برای اطمینان از قابل حصول بودن اهداف آنها نشان می دهد. این هرم نشان می دهد چگونه می توان عملکرد کمیته حسابرسی را از طریق خودارزیابی و

- موفقیت فرد و سازمان به حساب می آید و همبستگی مثبت با یادگیری فردی و سازمانی دارد (جوز، ۲۰۱۰). همین امر سازمانهای یادگیرنده را بر آن داشته تا این فرایند را به دقت و منظم به کار گیرند (کاسیدی، ۲۰۰۶). با پیشرفت های فناوری به وجود آمده، سازمانها علاوه بر برقرار کردن این سیستم، پافراتر گذاشته و سیستمهای خودارزیابی آنلاین را مورد استفاده قرار می دهند که بر اساس نتایج تحقیقات، افراد نگرش مثبتی نسبت به این نوع ارزیابی دارند و سعی می شود نتایج به واقعیت نزدیکتر باشد (جوگلر و دیگران، ۲۰۱۰).
- پرسشنامه خود ارزیابی کمیته حسابرسی یک راهکار عملی و جدید است که هدف از آن، کمک به ارزیابی کمیته حسابرسی است. این پرسشنامه ممکن است تمامی موارد را شامل نشده باشد ولی می توان گفت که حداقل موارد را در نظر گرفته است. به منظور تکمیل پرسشنامه، فرآیند زیر می بایست صورت پذیرد:
 - فردی بعنوان هماهنگ کننده انتخاب شود.
 - برنامه زمانبندی مناسبی مشخص شود.
 - هر یک از اعضای کمیته حسابرسی بصورت واقع بینانه پرسشنامه را تکمیل کنند.
 - نتایج حاصله بصورت خلاصه جمع بندی و در کمیته مورد بحث و بررسی قرار گیرد.
- عملکرد درونی کمیته حسابرسی را با پرسش ارزیابی کند.
- سؤالات خاص در مورد تأثیر آن بر سازمان را مطرح کند.
- روند گزارش دهی مالی، حسابرسی سالانه و ارتباط آن با حسابرسان داخلی، مستقل و اعضا را بررسی کند.
- نظر هیئت مدیره را در نظر بگیرد.
- روند ارزیابی همه جانبه باشد.
- ارزیابی های ۳۶۰ درجه همه ارکان حسابرسی شامل اعضای کمیته و رئیس کمیته را انجام دهد.
- نتایج ارزیابی اعضا از یکدیگر و ارزیابی های از خود را در نظر بگیرد.
- با رئیس هیئت مدیره و یا عضو هیئت مدیره شرکت مشاوره نماید.
- سابقه حضور اعضای کمیته در نظر گرفته شود.
- اعضای کمیته حسابرسی باید از نظر مالی شایستگی داشته باشند.
- اعضا باید در آموزش های اخیر در مورد شرکت، شرکت کرده باشند.
- تجربه خود ارزیابی توسط چهار موسسه بزرگ

کی پی ام جی^۲

در نظر است که هر عضو کمیته حسابرسی پرسشنامه خود ارزیابی را بطور مستقل تکمیل کند. رئیس کمیته حسابرسی یا یک فرد تسهیل گر خارج از کمیته باید پس از جمع آوری پاسخ ها، در مورد نکات کلیدی ناشی از پرسشنامه و بازخورد هرگونه موضوعات مورد نظر با تمرکز بر جوانبی که به طور آشکار به بهبود نیاز دارند یا جایی که پاسخ ها متنوع است، به بحث بپردازد. انجام ارزشیابی می تواند در یک نشست ویژه کمیته حسابرسی یا به نوعی "روزانه" انجام شود. نتایج خود ارزیابی و هرگونه اقدام عملی ناشی از آن، باید پس از طرح با رئیس هیئت مدیره به هیئت مدیره گزارش شود.

دیلویت^۳

اصل مهم در رابطه با الزامات کمیته حسابرسی این است که هیئت مدیره برای بررسی چگونگی عملکرد آن، باید اقداماتی رسمی و شفاف برقرار کند و همچنین باید گزارشهای مربوط به حسابرس شرکت و مدیریت ریسک و کنترل داخلی

پیشینه تجربی

خود ارزیابی از نظر انجمن های حرفه ای

انجمن حسابداران رسمی آمریکا^۱

کمیته های حسابرسی باید عملکرد سالانه خود را شامل ارزیابی جامع از عملکرد و اثربخشی آنها مورد نظر قرار دهند. این کار را می توان در چندین قالب و سناریو انجام داد، بصورت خود ارزیابی، استفاده از ارزیاب های خارجی و یا به کارگیری روش ۳۶۰ درجه. قالب ارزیابی نیز می تواند اشکال مختلفی به خود بگیرد، می تواند شامل یک شرکت کننده باشد و یا استفاده از تکنیک های متنوع در دستور کار قرار گیرد. به هر حال، مهمترین اقدام اینست که باید از یک رویکرد روشن و آشکار استفاده کند که به کمیته حسابرسی کمک کند تا نقاط قوت خود را ارزیابی نماید که این موضوع پایه و اساس بهبودهای آینده است. خود ارزیابی شامل موارد زیر است:

³ Deloitte

¹ AICPA American Institute of Certified Public Accountants

² KPMG

کمیته حسابرسی دارای تجربه در صنعت مورد فعالیت باشند، نقش کمیته در رشد کیفیت کنترل داخلی افزایش می یابد.

(۲) **اختیارات کمیته:** فدراسیون حسابداران اروپا، وجود ریسی قدرتمند و با نفوذ برای ایفای نقش رهبری کمیته حسابرسی را ضروری می داند. ریسی کمیته حسابرسی باید قادر به برقراری ارتباط موثر میان هیئت مدیره، مدیران اجرایی، حسابرسان داخلی و حسابرسان مستقل باشد. ریسی قدرتمند با ایجاد ارتباط درون سازمانی اثربخش، اعضای کمیته را برای طرح سوال های مهم و انتقادی از مدیران اجرایی، حسابرسان داخلی و حسابرسان مستقل تشویق می کند و از این راه، فرآیند نظارت بر ساز و کار گزارشگری مالی و نظارت بر حسابرسی مستقل را بهبود می بخشد (FEE، ۲۰۱۳).

(۳) **منشور کمیته:** منشور کمیته حسابرسی به عنوان قلب کمیته حسابرسی در نظر گرفته شده است و از آن برای شناسایی مسئولیت های خاص کمیته حسابرسی در سازمان استفاده می شود. با استفاده از منشور به عنوان یک مرجع، فعالیت های حسابرسی داخلی می تواند نیازهای کمیته حسابرسی را تشخیص و برآورد نماید. اصول حاکمیت شرکتی خوب و روش های بین المللی، نقش کمیته حسابرسی را در حصول اطمینان از شفاف بودن اهداف سازمان تعریف کرده اند (انجمن حسابرسان داخلی، ۲۰۰۵).

(۴) **جلسات کمیته:** تعداد جلسات کمیته حسابرسی به اعضای کمیته حسابرسی اجازه می دهد درباره روش ها و اصول حسابداری، بر آوردها و تخمین های حسابداری و شیوه های افشای اطلاعات مالی قضاوت صحیح و دقیق انجام دهند (آلگرینی و گروسو، ۲۰۱۱). با این وجود یک کمیته حسابرسی فعال که در طول سال جلسات متعددی برگزار می کند، فرصت بیشتری در اختیار اعضای کمیته حسابرسی قرار داده می شود تا در خصوص شیوه های گزارشگری مالی شرکت بحث و تبادل نظر کنند (لی و همکاران، ۲۰۱۲).

را مورد استفاده قرار دهد. مگر اینکه موارد دیگری طبق دستورالعمل شورای گزارشگری مالی^۱ در سپتامبر ۲۰۱۲ در مورد کمیته های حسابرسی صادر شده باشد.

ارنست اند یانگ^۲

شورای گزارشگری مالی راهنمایی هایی را در مورد کمیته های حسابرسی، برای شرکت های پذیرفته شده در بورس انگلستان در مورد ترکیب، نقش و مسئولیت های کمیته حسابرسی ارائه می دهد. این چک لیست برای کمک به کمیته های حسابرسی در بررسی فعالیت های فعلی خود تهیه شده است. همچنین این چک لیست می تواند به عنوان بخشی از ارزیابی اثربخشی کمیته حسابرسی مفید باشد.

پی دابلیو سی^۳

برای خود ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، باید به این سوالات پاسخ داده شود که آیا عملکرد جمعی کمیته حسابرسی شما اندازه گیری می شود؟ و برای ارزیابی اثربخشی آن، کمیته حسابرسی باید آنچه را انجام داده است را بررسی کند که آیا مسئولیت های خود را انجام داده است یا خیر؟ این پرسشنامه می تواند یک نقطه شروع در ارزیابی عملکرد و اثربخشی کمیته حسابرسی باشد. نتایج ارزیابی باید با هیئت مدیره در میان گذاشته شود. از جمله مباحثی که باید در نظر گرفته شود، ترکیب کمیته، جلسات، فعالیت ها و روابط با حسابرسان و هیئت اجرایی است.

ابعاد موثر در ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی

(۱) **ترکیب اعضای کمیته:** آبرناتی و همکاران (۲۰۱۴) معتقدند که ایفای نقش مطلوب کمیته حسابرسی مستلزم ترکیب مناسبی از ویژگیهایی است که اعضای این کمیته باید از آنها برخوردار باشند. اعضای کمیته حسابرسی بایستی دارای تجربه و دانش مالی باشند به صورتی که قادر به درک و تجزیه و تحلیل صورت های مالی باشند (دالیوی و همکاران، ۲۰۱۰). با تجربه مالی اعضای کمیته حسابرسی، از یکسو آنها با طراحی و پرسش سوالات آگاهانه و دقیق و از سوی دیگر با به چالش کشیدن مدیریت و حسابرسان مستقل، کیفیت گزارشگری مالی را بهبود خواهند بخشید (بدارد و گوندرون، ۲۰۱۰). کوهن (۲۰۱۳) معتقد است تجربه در یک صنعت خاص می تواند بعنوان یک عامل در اثربخشی کمیته حسابرسی موثر باشد. الزبان (۲۰۱۵) نیز نشان می دهد وقتی اعضای

³ PWC

¹ FRC

² Ernst & Young

۷) **گزارشگری کمیته:** در حال حاضر از کمیته های حسابرسی انتظار می رود بر مدیریت ریسک عملیاتی شرکت ها نظارت کنند و آنها در برابر طیفی وسیعی از سهامداران و ذینفعان شرکت پاسخگو هستند. سهامداران و ذینفعان شامل: دولت، مشتریان، تأمین کنندگان، کارمندان، سرمایه گذاران بالقوه و... که نیاز به تضمینی دارند که کمیته حسابرسی در انجام مسئولیت نظارتی خود اثربخش و قابل تأثیر است (وین سنت-۲۰۰۵).

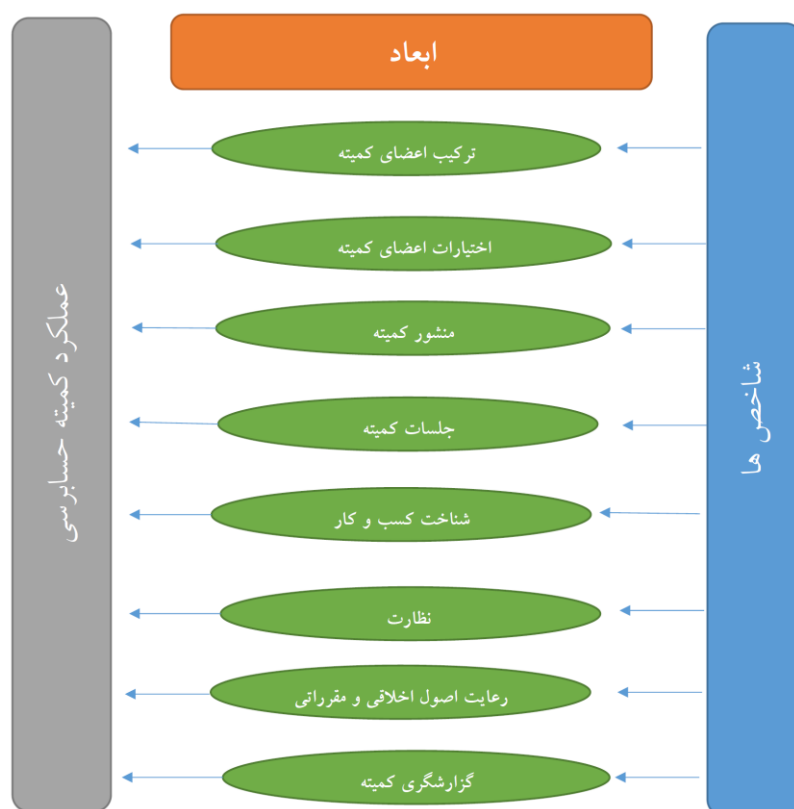
۸) **رعایت مقررات و اصول اخلاقی:** موفقیت سازمان در دستیابی به اهداف کنترلی خود، به واسطه تقلب، خرابی یا از کارافتادگی کنترل های داخلی، توانایی افراد برای گریز از سیستم و نظارت ضعیف به مخاطره می افتد. ضعف کنترل داخلی می تواند منجر به مشکلات زیادی مانند تقلب، اشتباه و عدم رعایت قوانین و مقررات شود (جورج-۲۰۰۵). پرسونز (۲۰۰۹) بیان نمود که هرچه استقلال و تخصص مالی اعضای کمیته بیشتر باشد، احتمال کشف معاملات صوری و اشتباه در صورتهای مالی افزایش می یابد.

تدوین متغیرها و مدل مفهومی

با عنایت به پیشینه پژوهش و همچنین بررسی پیشینه عوامل مؤثر بر عملکرد کمیته حسابرسی، نسبت به تبیین ابعاد مؤثر در ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی شامل ترکیب اعضای کمیته، اختیارات کمیته، منشور کمیته، جلسات کمیته، شناخت کسب و کار، نظارت، گزارشگری کمیته و رعایت مقررات و اصول اخلاقی اقدام گردید. بدین ترتیب عوامل فوق بعنوان متغیرهای پژوهش تعیین شد و در نهایت با توجه به پیشینه پژوهش و فرضیات پژوهش، مدل مفهومی پژوهش به شرح زیر تبیین گردید:

۵) **شناخت کسب و کار:** یکی از ابزارهای راهبری شرکتی که فعالیتهای مربوط به فرآیند ریسک شامل شناسایی، ارزیابی، مدیریت و کنترل در آن نهادینه شده است، کمیته حسابرسی است (ان جی و همکاران، ۲۰۱۲).

۶) **نظارت:** سان و همکاران (۲۰۱۴) اعتقاد دارند وجود کمیته حسابرسی علاوه بر ارتقاء سطح کیفی مکانیزم حاکمیت شرکتی می تواند باعث افزایش کیفیت گزارشگری مالی شود. وانگ و همکاران (۲۰۱۵) به بررسی رابطه بین استقرار کمیته حسابرسی و شفافیت اطلاعات و کیفیت سود پرداختند. آنها با استفاده از اطلاعات ۳۱۳ شرکت پذیرفته شده در بورس تایوان در سال ۲۰۱۱ نشان دادند استقرار کمیته حسابرسی همبستگی مثبت با شفافیت اطلاعات و کیفیت سود داشته است. به عبارت دیگر تشکیل کمیته حسابرسی منجر به بهبود افشای شفاف اطلاعات و کیفیت سود شده است. چوی و همکاران (۲۰۱۴) بیان نمودند که بازده غیر عادی در شرکتهای دارای کمیته حسابرسی کمتر است. الشیر و همکاران (۲۰۱۷) کمیته های حسابرسی را بعنوان یکی از اجزای مهم نظام راهبری بنگاه که در بهبود گزارشگری مالی تأثیر گذار می باشد بیان می کنند. کمیته حسابرسی باید کنترل های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی شرکت را بررسی کند که این شامل تعریف سیستم کنترل داخلی، ارزیابی، مدیریت و نظارت بر ریسک های مالی شرکت می شود مگر اینکه به صراحت توسط کمیته ریسک هیأت مدیره متشکل از مدیران مستقل و یا اعضای هیأت مدیره مورد بررسی قرار گیرد (شورای گزارشگری مالی-۲۰۱۲). هر ساله کمیته حسابرسی بایستی اطلاعاتی از موسسه حسابرسی درباره نظارت، برای حفظ استقلال و رعایت قوانین و مقررات قانونی به دست آورد (کی پی ام جی-۲۰۰۸). به عنوان بخشی از فرآیند نظارتی، کمیته حسابرسی باید نامه مدیریت را بررسی کند و همچنین کمیته حسابرسی باید پاسخ مدیریت را درباره یافته های حسابرسان داخلی و توصیه های آنها مورد ارزیابی قرار دهد (شورای گزارشگری مالی-۲۰۱۲).

روش شناسی پژوهش

به منظور اعتباردهی به چارچوب اولیه تحقیق مذکور و مشخص ساختن ابعاد مدل مذکور و تعیین اینکه آیا مدل پیش بینی شده و عناصر و عوامل تشکیل دهنده آن با وضعیت و واقعیت بازار سرمایه ایران هم‌خوانی و تطابق دارد، از نظرات خبرگان استفاده گردید. بدین منظور علاوه بر بهره گیری از شاخص‌ها و چک لیستهای مورد استفاده در ارزیابی عملکرد کمیته‌های حسابرسی در سایر کشورها، با توجه به مستندات و شرایط کشورمان خصوصاً منشور کمیته حسابرسی، نسبت به تهیه و تدوین شاخص‌ها در قالب پرسشنامه ای اقدام گردید و با تهیه لیست اولیه ۳۰ نفری از خبرگان دانشگاهی و حرفه ای و بررسی سوابق علمی و تجربی آنها در خصوص موضوع تحقیق، پرسشنامه اولیه در اختیار آنها قرار گرفت. پس از بررسی در نهایت لیست نهایی خبرگان که دارای سوابق تجربی و علمی کافی در این حوزه باشند، انتخاب و پرسشنامه نهائی تحقیق در معرض نظرخواهی آنها قرار گرفت.

جامعه آماری این تحقیق شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران می باشد و از اعضای کمیته های حسابرسی شرکتهای مزبور در انجام تحقیق استفاده شده و به منظور اجتناب از هر گونه خطای آماری و نمونه گیری، و همچنین افزایش توان آزمون، در این پژوهش از نمونه گیری استفاده نگردید و کل جامعه آماری فوق اشاره، مورد آزمون قرار گرفت.

از میان پرسشنامه های توزیع شده در جامعه آماری، تعداد ۱۵۶ پرسشنامه که بطور کامل تکمیل شده بود، دریافت گردید که پس از انجام بررسی های دقیق و تکمیلی، تعداد ۱۱۸ پرسشنامه تکمیل شده، واجد شرایط به منظور انجام تجزیه و تحلیل داده‌ها قرار گرفت.

سپس داده‌های جمع‌آوری‌شده، تعدیل و طبقه‌بندی گردید. در مرحله اول آمارهای دموگرافیک با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۳ در قالب جداول و نمودارها تدوین شدند. در مرحله دوم و با استفاده از اکسپرت چویس معیارها و زیرمعیارهای تاثیرگذار تعیین گردیده و پس از آن، با استفاده از لیزرل روابط بین معیارها تعیین شده است.

مرکزی آمارهای	ترکیب کمیته	اختیارات کمیته	منشور کمیته	جلسات کمیته	شناخت کسب و کار	نظارت	رعایت مقررات و اصول اخلاقی	گزارشگری کمیته
میانگین	40.89	46.72	54.11	86.71	29.80	163.23	38.15	35.16
میانه	41.00	47.00	55.50	87.00	30.50	167.00	39.00	36.00
نما	43.00	54.00	57.00	99.00	36.00	172.00	38.0	45.00
انحراف استاندارد	3.06	6.29	5.89	8.92	5.29	18.28	5.59	7.58
واریانس	9.39	39.58	34.80	79.72	28.03	334.31	31.25	57.58
چولگی	-0.46	-1.95	-1.10	-0.67	-1.63	-1.18	-1.72	-0.67
انحراف چولگی	0.22	0.22	0.22	0.22	0.22	0.22	0.22	0.22
کشیدگی	-0.68	5.92	1.57	0.41	4.69	2.01	5.18	-0.29
انحراف کشیدگی	0.44	0.44	0.44	0.44	0.44	0.44	0.44	0.44

همانگونه که در جدول آمارهای مرکزی به شرح فوق نمایش داده شده است، نتایج مقادیر چولگی نشان می دهد کلیه متغیرها در حد نرمال ۲ و -۲ قرار دارند لذا نرمال بودن توزیع جملات مورد تایید است.

در آمار ناپارامتری، یکی از روش های سنجش و آزمون مربوط به توزیع، «آزمون کولموگروف اسمیرنوف» است. در برونداد آزمون کولموگروف - اسمیرنوف اگر آزمون معنی دار بود یعنی p کوچک تر از ۵ صدم بود، به معنی این است که توزیع نرمال نیست و باید از آزمون ناپارامتریک استفاده کنیم. بنابراین اگر نتیجه این آزمون معنی دار نباشد امکان استفاده از آزمون های پارامتریک وجود دارد.

وزن	معیارها
0/016	ترکیب اعضای کمیته
0/025	اختیارات کمیته
0/041	منشور کمیته
0/063	جلسات کمیته
0/107	شناخت کسب و کار
0/139	نظارت
0/223	گزارشگری کمیته
0/387	رعایت قوانین و اصول اخلاقی

همانطور که نتایج جدول فوق نشان می دهد وزن نسبی معیارهای (جلسات کمیته، شناخت کسب و کار، نظارت، گزارشگری کمیته و رعایت قوانین و اصول اخلاقی) در حد مطلوب است در حالیکه وزن نسبی سایر معیارها (ترکیب اعضای کمیته، اختیارات کمیته و منشور کمیته) در حد پایین می باشد.

در ادامه وزن نسبی زیر معیارهای نیز محاسبه گردید و سپس معیارها و زیرمعیارهایی که وزن صفر داشتند از مدل نهایی حذف شدند. و بدین ترتیب موارد باقیمانده به عنوان معیارها و زیرمعیارهای موثر در مدل مورد پژوهش طبق نظر خبرگان و افرادی که در امر تکمیل پرسشنامه ها مشایعت نمودند، تایید شد. در نتیجه با توجه به می توان چنین نتیجه گرفت که به تمامی سوالات پژوهش پاسخ داده شده است و درواقع می توان گفت مدل ارزیابی عملکرد شامل ۸ معیار اصلی (ترکیب اعضای کمیته، اختیارات کمیته، منشور کمیته، جلسات کمیته، شناخت کسب و کار، نظارت، گزارشگری کمیته و رعایت قوانین و اصول اخلاقی) می باشد.

معیارها	سطح احتمال	آماره	وضعیت نرمالیت
ترکیب اعضای کمیته	0/000	2/52	غیرنرمال
اختیارات کمیته	0/040	1/39	غیرنرمال
منشور کمیته	0/057	1/33	نرمال
جلسات کمیته	0/333	0/946	نرمال
شناخت کسب و کار	0/101	1/22	نرمال
نظارت	0/050	1/35	نرمال
گزارشگری کمیته	0/051	1/34	نرمال
رعایت قوانین و اصول اخلاقی	0/110	1/20	نرمال

همانگونه که نتایج جدول بالا نشان می دهد توزیع تمامی متغیرها بجز (ترکیب اعضای کمیته و اختیارات کمیته) به صورت نرمال می باشد.

در ادامه برای انجام تحلیل های سلسله مراتبی، ابتدا وزنه های نسبی معیارها و زیرمعیارها به شرح جداول زیر به دست آمد:

آماره t	بار عاملی	شاخصها	ابعاد
۴/۴۳	۰/۳۶	A1	ترکیب اعضای کمیته
۶/۴۶	۰/۶۶	A4	
۴/۷۶	۰/۵۳	A5	
۶/۰۹	۰/۴۵	A6	
۵/۷۴	۰/۵۳	B1	
۵/۹۴	۰/۵۴	B2	
۱۰/۷۱	۰/۸۶	B3	اختیارات کمیته حسابرسی
۸/۹	۰/۷۵	B4	
۷/۱۲	۰/۶۳	B5	
۷/۴۵	۰/۶۵	B6	
۳/۳۵	۰/۵۲	C1	
۱۱/۵۰	۰/۸۵	C2	
۲/۸۵	۰/۴۳	C3-1	منشور کمیته حسابرسی
۱۰/۰۶	۰/۷۹	C3-2	
۷/۶۶	۱/۰۴	C3-3	
۶/۲۹	۰/۶۵	C3-4	
۳/۴۰	۰/۵۰	C3-5	
۵/۲۷	۰/۴۸	D2	جلسات کمیته حسابرسی
۸/۲۱	۰/۶۹	D4	
۶/۱۲	۰/۵۵	D6	
۴/۹۳	۰/۴۶	D8	
۷/۴۵	۰/۶۴	D9	
۹/۵۲	۰/۷۷	D10	
۶/۰۳	۰/۵۴	D11	
۶/۱۷	۰/۵۵	D12	
۵/۵۷	۰/۵۱	D13	
۹/۹۸	۰/۸۰	D14	
۸/۳۴	۰/۷۰	D15	
۷/۰۵	۰/۶۳	E1	شناخت کسب و کار
۵/۴۵	۰/۵۱	E2	
۹/۹۴	۰/۸۴	E3	
۹/۶۰	۰/۸۲	E4	
۵/۵۸	۰/۵۰	F1-1	نظارت
۵/۱۵	۰/۴۶	F1-2	
۷/۲۸	۰/۶۲	F1-3	
۲/۹۹	۰/۲۸	F1-4	
۷/۶۱	۰/۶۴	F1-5	
۶/۳۴	۰/۵۵	F1-6	
۷/۵۲	۰/۶۳	F1-7	
۷/۴۹	۰/۶۳	F1-8	
۹/۱۶	۰/۷۴	F2-1	
۹/۶۷	۰/۷۷	F2-2	

تحلیل عاملی تأییدی ارتباط گویه‌ها (سوالات پرسشنامه) را با سازه‌ها مورد بررسی قرار می‌دهد. در واقع تا ثابت نشود سوالات پرسشنامه، متغیرهای پنهان را به خوبی اندازه‌گیری کرده‌اند، نمی‌توان فرضیه‌های تحقیق را مبتنی بر داده‌های پرسشنامه مورد استفاده قرار داد. بنابراین جهت اثبات اینکه داده‌ها درست اندازه‌گیری شده‌اند از تحلیل عاملی تأییدی استفاده می‌شود. قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل مشاهده بوسیله بار عاملی نشان داده می‌شود. بار عاملی مقداری بین صفر و یک است. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۲ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته شده و از آن صرف‌نظر می‌شود. بار عاملی بین ۰/۳ تا ۰/۶ قابل قبول است و اگر بزرگتر از ۰/۶ باشد خیلی مطلوب است. حداقل بار عاملی قابل قبول در برخی منابع و مراجع ۰/۲ نیز ذکر شده است اما معیار اصلی برای قضاوت آماره t می‌باشد. چنانچه آماره آزمون یعنی آماره t بزرگتر از مقدار بحرانی $t_{0.05}$ یعنی ۱/۹۶ باشد در اینصورت بار عاملی مشاهده شده معنادار است.

بدین ترتیب برای تحلیل اطلاعات و داده‌ها در این پژوهش، از سه نرم افزار دیتاسنجی SPSS ۲۳، Expert Choice و Lisrel استفاده شد. در مرحله اول تحلیل داده‌ها ابتدا آمارهای دموگرافیک و آمارهای توصیفی با استفاده از نرم افزار SPSS ۲۳ به دست آمد. در مرحله دوم برای تعیین شاخصهای مربوط به هر بعد از تحلیل سلسله مراتبی با استفاده از نرم افزار Expert Choice استفاده شد. نتایج حاصل از میانگین وزنی نهایی حاکی از تایید ۸ مولفه (ترکیب اعضای کمیته، اختیارات کمیته، منشور کمیته، شناخت کسب و کار، جلسات کمیته، نظارت، رعایت اصول اخلاقی و گزارشگری) بود. شاخصها و زیرمجموعه‌های مربوط به هر بعد نیز با توجه به میزان میانگین وزن نهایی تعیین و معرفی شدند. در مرحله سوم و برای سنجش روابط بین هر کدام از ابعاد تعیین شده در مدل با عملکرد کمیته حسابرسی از نرم افزار Lisrel استفاده شد. نتایج حاکی از وجود رابطه بین تمامی ابعاد و زیرمجموعه‌های هر بعد (بجز شاخص هفتم بعد ترکیب اعضای کمیته) با عملکرد حسابرسی بود. لذا تمامی فرضیات پژوهش مورد تایید قرار گرفتند و مدل نهایی ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی به شرح جدول ذیل قابل تبیین است:

پژوهش، به شرح زیر و به تفکیک هر بعد مورد تأیید قرار گرفت:

(۱) ترکیب اعضای کمیته

(۱-۱) انتخاب افراد دارای صلاحیت برای عضویت در کمیته

(۲-۱) عضو مستقل هیات مدیره بودن یا عضو غیر موظف مالی هیات مدیره بودن رئیس کمیته حسابرسی

(۳-۱) داشتن صلاحیت های مناسب اعضای کمیته با توجه به منشور کمیته از قبیل دانش مالی

(۴-۱) داشتن مشارکت فعال، مهارتهای فردی قوی و تمایل به حل مسائل توسط کمیته حسابرسی

(۲) اختیارات کمیته

(۱-۲) ارتباط مستمر رئیس کمیته با ارکان کلیدی راهبری شرکتی مانند رئیس هیات مدیره، مدیر عامل، عالی ترین مقام مالی شرکت، حسابرس مستقل و مدیر واحد حسابرسی داخلی

(۲-۲) شرکت داشتن کمیته حسابرسی در برنامه های مربوط به آموزش مستمر به منظور افزایش آگاهی اعضای کمیته از مسائل مربوط به حسابداری، گزارشگری مالی و مقررات

(۳-۲) در اختیار قرار گرفتن اطلاعات و منابع آن برای انجام وظایف کمیته بدون هیچ مانعی

(۴-۲) در اختیار قرار گرفتن اطلاعات مناسب، کافی و به موقع

(۵-۲) دسترسی نامحدود کمیته حسابرسی به مدیران و کارکنان و اطلاعات مورد نیاز

(۶-۲) داشتن امکان کنترل رعایت ضوابط و رهنمودهای راهبری شرکتی توسط کمیته حسابرسی

(۳) منشور کمیته

(۱-۳) بررسی سالانه منشور کمیته حسابرسی برای تعیین اینکه آیا مسؤولیت های آن به اندازه کافی توصیف شده است و همچنین اعلام هر گونه تغییرات برای تصویب به هیات مدیره

(۲-۳) در اختیار گذاشتن منشور کمیته به درخواست افراد و وجود منشور کمیته در تارنمای شرکت منشور کمیته نقش ها و مسؤولیت های اصلی کمیته شامل موارد زیر را به خوبی مشخص می کند:

(۳-۳) نظارت بر گزارشگری مالی
(۴-۳) نظارت بر کنترل های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی

(۵-۳) پایش خط مشی های مدیریت ریسک

۱۰/۳۱	۰/۸۰	F2-3		
۸/۴۱	۰/۶۹	F2-4		
۹/۰۹	۰/۷۳	F2-5		
۱۰/۶۵	۰/۸۲	F2-6		
۹/۴۲	۰/۷۵	F3-2		
۹/۱۵	۰/۷۴	F3-5		
۹/۳۶	۰/۷۴	F3-6		
۸/۳۶	۰/۶۹	F3-8		
۶/۵۵	۰/۵۷	F4-12		
۵/۰۶	۰/۴۵	F4-13		
۴/۰۰	۰/۳۷	F4-14		
۹/۶۵	۰/۷۷	G1		رعایت قوانین و اصول اخلاقی
۱۲/۳۱	۰/۹۱	G2		
۱۱/۳۶	۰/۸۷	G3		
۶/۶۰	۰/۵۸	G4		
۵/۹۳	۰/۵۳	G5		
۱۲/۴۱	۰/۹۰	H1	گزارشگری	
۱۲/۰۵	۰/۸۹	H2		
۱۳/۲۰	۰/۹۴	H3		
۶/۳۱	۰/۵۵	H4		
۴/۷۰	۰/۴۳	H5		

نتیجه گیری

با توجه به مطالب پیشگفته، به منظور ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی در ایران، می توان عملکرد کمیته را از ۸ بعد اصلی به شرح زیر و ۶۳ شاخص زیرمجموعه آن، مورد بررسی قرار داد:

- بعد ترکیب اعضای کمیته حسابرسی شامل ۴ شاخص
- بعد اختیارات کمیته حسابرسی شامل ۶ شاخص
- بعد منشور کمیته حسابرسی شامل ۷ شاخص
- بعد جلسات کمیته حسابرسی شامل ۱۱ شاخص
- بعد شناخت کسب و کار شامل ۴ شاخص
- بعد نظارت شامل ۲۱ شاخص
- بعد رعایت اصول اخلاقی و مقرراتی شامل ۵ شاخص
- بعد گزارشگری کمیته حسابرسی شامل ۵ شاخص
- ارائه گردید، می توانند در مدلی برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی مورد استفاده قرار گیرند. بعبارت دیگر به منظور ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، می بایست عملکرد کمیته را از ۸ بعد صدرا اشاره مورد بررسی قرار داد. همچنین شاخصهای ابعاد فوق الذکر برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، با انجام این

گزارش های دریافتی از مدیریت و مقایسه آن با رقبا

۶) نظارت (بر گزارشگری مالی، کنترلهای داخلی، حسابرس داخلی و مستقل)

۱-۶) نظارت کمیته حسابرسی بر فرآیندهای گزارشگری مالی

۱-۶) بررسی کیفیت و مناسب بودن حسابداری مالی و گزارشگری مالی

۱-۶) بررسی مسائل با اهمیت و عمده گزارشگری مالی، قضاوت های انجام شده در ارتباط با تهیه صورت های مالی، گزارش های میان دوره ای و سایر افشاهای مبتنی بر مقررات

۱-۶) بررسی خط مشی های عمده شرکت

۱-۶) بررسی و تأیید فرآیندهای مورد استفاده مدیریت به منظور شناسایی و افشای معاملات با اشخاص وابسته

۱-۶) وجود فرآیندهایی در کمیته حسابرسی برای بررسی صورت سود و زیان سالانه، سه ماهه و پیش بینی شده

۱-۶) بررسی نامه مدیریت و ارائه دیدگاه و پیشنهادها به مدیریت و حسابرس مستقل

۱-۶) بررسی فرآیندهای مرتبط با تأیید و انتشار صورتهای مالی توسط مدیر عامل و عالی ترین مقام مالی شرکت

۱-۶) بررسی پیش نویس گزارش های مالی شرکت قبل از تصویب هیأت مدیره و پیشنهادهای حسابرس مستقل در خصوص اصلاحات آن

۶-۲) نظارت بر کنترل های داخلی

۱-۶) کمیته حسابرسی، اطلاعات کافی از مدیریت دریافت می کند تا بتواند فرآیندهای مدیریت را برای ارزیابی کنترل های داخلی درک نماید. همچنین، معتقد است دامنه آزمون کنترل های داخلی توسط مدیریت، به اندازه کافی از ارزیابی مدیریت از کنترل های داخلی پشتیبانی می کند.

۲-۶) کمیته حسابرسی آزمون کنترلهای انجام شده مدیریت، حسابرس داخلی و حسابرس مستقل را درک کرده و ملاحظات مناسبی نسبت به آنها دارد به گونه ای که بتواند فرآیند کشف نواقص کنترلهای داخلی و تقلب را ارزیابی کند.

۲-۶) کمیته حسابرسی از حسابرس مستقل، حسابرسان داخلی و مدیریت در مورد کفایت و

۳-۶) پایش واحد حسابرسی داخلی

۳-۷) نظارت بر حسابرس مستقل به ویژه استقلال آن

۴) جلسات کمیته

۱-۴) تهیه سالنامه کاری توسط کمیته به منظور تبیین منابع و زمان مناسب برای انجام وظایف کمیته

۲-۴) ارائه دستور جلسه و سایر اطلاعات مرتبط از قبیل صورتهای قبلی و گزارشات و صورتهای مالی، قبل از برگزاری جلسه به اعضای کمیته

۳-۴) برگزاری موثر جلسات کمیته به نحوی که زمان کافی بر روی مسائل با اهمیت و نوظهور صرف شود.

۴-۴) متناسب بودن زمان برگزاری جلسات کمیته با تاریخهای مهم و کلیدی گزارشگری مالی سالانه و میان دوره ای

۴-۵) گزارش اقدامها و پیشنهادهای کمیته حسابرسی به هیات مدیره پس از هر جلسه، در قالب صورت جلسه کمیته

۴-۶) نگهداری صورتهای هر یک از جلسات توسط دبیر کمیته

۴-۷) برگزاری جلسه کمیته حداقل یک بار در سال با حسابرس مستقل و بدون حضور مدیریت

۴-۸) برگزاری جلسه کمیته حسابرسی به طور ادواری با مقامات مسئول برای بررسی روش های افشا

۴-۹) برگزاری جلسه کمیته بطور فوق العاده در طول سال، در صورت نیاز و برای موارد خاص

۴-۱۰) تنظیم فاصله جلسات کمیته با جلسات هیات مدیره به طوری که نتایج و گزارش های کمیته به صورت مناسب، در اختیار هیات مدیره قرار گیرد.

۴-۱۱) مشارکت خوب اعضای کمیته در جلسات و برگزاری جلسات با اکثریت اعضا

۵) شناخت کسب و کار

۵-۱) آگاهی کمیته حسابرسی از اینکه هیات مدیره یا کمیته های دیگر، ریسک های با اهمیت و مؤثر بر گزارشگری مالی را مد نظر قرار می دهند.

۵-۲) بررسی و تصویب فرآیندهای شرکت به منظور شناسایی و ارزیابی و واکنش اثربخش به ریسک های کلیدی توسط کمیته حسابرسی

۵-۳) شناخت ریسک های تقلب توسط کمیته حسابرسی و درک و تأیید نمودن ارزیابی مدیریت از ریسک تقلب شرکت

۵-۴) ارزیابی عملکرد شرکت توسط کمیته حسابرسی در زمینه پایش فراگیر ریسک کل شرکت با استفاده از

۷-۳) ارائه گزارشی از عملکرد واحد حسابرسی داخلی و حسابرس مستقل به هیأت مدیره
 ۷-۴) وجود تعامل سازنده کمیته حسابرسی با سایر کمیته های تخصصی هیأت مدیره
 ۷-۵) حضور رئیس کمیته در مجمع عمومی سالانه به منظور کمک به رئیس هیأت مدیره در پاسخگویی به سوالات مطرح شده درباره گزارش فعالیت های کمیته و موضوعات مرتبط با مسئولیتهای آن

۸) رعایت مقررات و اصول اخلاقی

۸-۱) نظارت اعضای کمیته حسابرسی بر فرآیندها و آگاهی از اطلاعاتی های دریافت شده از سازمان های دولتی و نهادهای قانونی درباره تخلف ها و موارد عدم رعایت
 ۸-۲) کسب اطمینان کمیته از وجود منشور اخلاقی سازمان و پای بندی مدیریت ارشد و کارکنان به آن
 ۸-۳) کمیته، روشهای مدیریت را برای اعمال و التزام آیین رفتار حرفه ای و منشور اخلاقی سازمان کنترل می کند.
 ۸-۴) نظارت کمیته حسابرسی بر فرآیندهای اطلاع رسانی تخلفات سازمانی از سوی کارکنان، شامل صندوق ارتباط مستقیم با مدیریت یا دیگر ابزارها برای گزارش تخلف و اعمال متقلبانه
 ۸-۵) کمیته حسابرسی بررسی و مشخص می کند که آیا یک مقام ارشد مسئول، برای شناخت الزامات قانونی و مقرراتی شرکت در نظر گرفته شده است یا نه.

بدین ترتیب با عنایت به اینکه مدل های متفاوتی جهت اندازه گیری و ارزیابی عملکرد وجود دارد که از میان آنها، برای ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، مدل خود ارزیابی انتخاب گردید که طی آن، در فرآیند خود ارزیابی، کمیته حسابرسی روند بهبود را با ابزار پرسشنامه طی دوره های عملیاتی متوالی می سنجد، می توان برای انجام خود ارزیابی کمیته حسابرسی، در طراحی پرسشنامه از ۸ بعد و ۶۳ شاخص به شرح فوق استفاده نمود. بعبارت دیگر، مدل پیشنهادی ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی در بازار سرمایه ایران، تهیه پرسشنامه خودارزیابی با ابعاد و شاخصهای منتج از این پژوهش می باشد.

میزان تجربه حسابداران و کارمندان مالی شرکت پُرس و جو می کند.
 ۶-۲-۴) کمیته حسابرسی، نامه مدیریت پیشنهادی حسابرس مستقل و حسابرسان داخلی را بررسی و به همه موضوعات با اهمیت آن توجه می کند.
 ۶-۲-۵) کمیته حسابرسی اقدامات مدیریت در پاسخ نامه مدیریت برای رفع مشکلات مربوط به کنترل های داخلی را نظارت می کند.
 ۶-۲-۶) کمیته حسابرسی تعدیل صورت های مالی ناشی از حسابرسی را بررسی می کند.

۶-۳) نظارت بر حسابرسی داخلی

۶-۳-۱) کمیته به طور منظم، اثربخشی واحد حسابرسی داخلی، شامل طرح حسابرسی، بودجه، کیفیت و استمرار کارکنان را بررسی می کند.
 ۶-۳-۲) کمیته حسابرسی گزارش های حسابرس داخلی و پاسخ های مدیریت را بررسی کرده و گام هایی را به سمت بهبود بر می دارد.
 ۶-۳-۳) کمیته حسابرسی اثربخشی فعالیت های حسابرسی داخلی را بررسی و کنترل می کند و پیشنهاد مناسبی به هیأت مدیره ارائه می کند.
 ۶-۳-۴) کمیته از انطباق وظایف واحد حسابرسی داخلی با استانداردهای حرفه ای حسابرسی داخلی اطمینان حاصل می کند.

۶-۴) نظارت بر حسابرس مستقل

۶-۴-۱) کمیته پیش نویس گزارش حسابرس مستقل و بازرس قانونی را بررسی می کند و برای رفع اختلاف نظر بین حسابرس مستقل با هیأت مدیره و مدیر عامل تلاش می کند.
 ۶-۴-۲) کمیته، بررسی و پیگیری اقدامات انجام شده برای رفع بندهای مندرج در گزارش حسابرسی و بازرس قانونی و تکالیف تعیین شده را توسط مجامع عمومی انجام می دهد.
 ۶-۴-۳) کمیته، در پایان حسابرسی مستقل سالانه، اثربخشی فرآیندهای حسابرسی را ارزیابی می کند.

۷) گزارشی کمیته

۷-۱) ارائه گزارش سالانه از فعالیتهای کمیته حسابرسی و توصیف چگونگی انجام مسئولیت های کمیته.
 ۷-۲) انجام ارزیابی عملکرد سالانه کمیته حسابرسی و ارائه گزارش آن به تمامی اعضای هیأت مدیره

پیشنهادها

از آنجاییکه پژوهش حاضر را می توان از ابعاد مختلف زیر نوآورانه تلقی نمود:

- (۱) در این تحقیق برای اولین بار در کشور، مدل ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی ارائه شده است.
- (۲) تحقیقات انجام شده در کشور درخصوص کمیته حسابرسی، تاکنون به موضوع عملکرد کمیته حسابرسی نپرداخته است. هر چند در برخی موارد به نقش کمیته حسابرسی در موضوعات مختلف از جمله حاکمیت شرکتی اشاره شده است، و یا در مواردی به موضوع ارزیابی و اثربخشی حسابرسی داخلی پرداخته شده است ولی پرداختن به موضوع عملکرد و اثر بخشی کمیته حسابرسی نوآورانه است.
- (۳) موضوع ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، هم مورد توجه اعضای کمیته و هم مورد عنایت مخاطبان خدمات تخصصی و حرفه ای کمیته قرار خواهد گرفت تا اثربخشی کمیته قابل رصد کردن باشد.

اقدام گردد و همچنین سازمان بورس و اوراق بهادار بر این اساس نسبت به تدوین دستورالعملی برای نظارت بر ارزیابی عملکرد کمیته های حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران با استفاده از مدل ارائه شده در این پژوهش اقدام نماید. از سوی دیگر اعضای هیأت مدیره شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران می توانند با بکارگیری مدل ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی که در این پژوهش بدست آمده است در شرکت متبوع خود و بررسی نتایج آن به ارتقاء و توسعه مدل مذکور نیز مبادرت ورزند.

پژوهش های آتی

پیشنهاد می گردد پژوهشگران نسبت به اجرای مدل ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی که در این پژوهش بدست آمده است در هلدینگها، گروهی از شرکتهای درصنایع خاص و همچنین شرکتهای غیر بورسی پرداخته و نتایج آن را مورد مطالعه و بررسی قرار دهند. همچنین بررسی و پیشنهاد سایر مدلهای احتمالی در ارزیابی عملکرد کمیته های حسابرسی و یا ارتقاء این مدل می تواند مورد توجه پژوهشگران در تحقیقات آتی باشد.

لذا با عنایت به دستاوردهای این پژوهش و نتایج به دست آمده، و از آنجاییکه ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی، فرآیندی مؤثر برای توسعه و ارتقای اثربخشی کمیته است، و همچنین بدلیل اینکه، علیرغم الزامات سازمان بورس و اوراق بهادار و در نتیجه تجهیز شرکتهای پذیرفته شده در بورس تهران و فرابورس ایران به کمیته های حسابرسی و همچنین صرف وقت مدیران و هزینه های قابل توجه، درخصوص نظارت بر عملکرد کمیته های حسابرسی، با ضعف مقررات و عدم انجام مطالعات پژوهشی و یا ترویجی در کشور روبرو هستیم، پیشنهادهایی به شرح ارائه می گردد:

بر اساس نتایج آزمون فرضیه ها

نظر به نتایج پژوهش، پیشنهاد می شود پژوهشگران نسبت به اجرای مدل ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی که در این پژوهش بدست آمده است در شرکتهای بورسی یا فرابورسی و یا صنایع مختلف و همچنین هلدینگها و دیگر شرکتهای غیر بورسی پرداخته و نتایج آن را مورد مطالعه و بررسی قرار دهند.

کاربردی

پیشنهاد می شود نسبت به بکارگیری مدل ارزیابی عملکرد کمیته حسابرسی که در این پژوهش بدست آمده است در تمامی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران و همچنین هلدینگها و شرکتهای غیر بورسی

Stock Exchange FTSE ۱۰۰, Procedia Economics and Finance, ۱۵, ۱۰۴۱-۱۰۳۳

- * Deloitte.(۲۰۱۷) Audit committee performance evaluation: self assessment checklist, Deloitte Development LLC
- * Dhaliwal, D. Naiker, V. & Navissi, F. (2010). The Association Between Accruals Quality and the Characteristics of Accounting Experts and Mix of Expertise on Audit Committees. *Contemporary Accounting Research*, 27(3), 787-827.
- * Ernest & Young. 2004. Board performance – non-executive directors and their contribution to business performance. Non-executive director research.
- * Ernst&Young.(۲۰۱۸) Audit committee member toolkit, Ernst&Young LLP
- * Epstein, MJ, Jones, JH & Roy, MR. 2002. Measuring and improving the performance of corporate boards. *Strategic Management Accounting Practices (CMA Canada)*.
- * FEE. (۲۰۱۳). "Global Observations on the Role of the Audit Committee", Center for Audit Quality, ICAA. May, Brussels, Belgium.
- * Financial Reporting Council (FRC). (2012a). *Guidance on Audit Committees*. London: FRC.Retrieved from: www.frc.org.uk
- * Ghosh, A., Marra, A. and Moon, D. (۲۰۱۰). Corporate boards, audit committees, and earnings management: pre and post-SOX evidence. *Journal of Business Finance & Accounting*, ۳۷, ۱۱۷۶-۱۱۴۵
- * Harvey, L. 2004. Analytical quality glossary. *Quality Research International*. Available:<http://www.qualityresearchinternational.com/glossary/benchmarking.htm> (accessed on 18 January 2007).
- * Institute of Internal Auditors. 2005. Meeting new audit committee challenges. *Tone at the Top*, September: 1-4.
- * International journal of Disclosure and Governance, 6(4), 284-297.
- * Joglar, N., Diego M. J., Manuel C., Ivan Martinez, J. and Ignacio H. (2010). iTTest: Online assessment and self-assessment in mathematics, *Interactive Technology and Smart Education*, 7(3), 154-167.
- * Jose, T. J. (2010). Self-assessment processes: The importance of follow-up for success, *Quality Assurance in Education*, 18(1), 19- 33.
- * Keune,M, and Johnstone, K.(۲۰۱۵). "Audit Committee Incentives and the Resolution of Detected Misstatements", *Auditing a Journal of Practice & Theory*, ۳۴: ۴, ۱۳۷-۱۰۹
- * KPMG,(۲۰۱۸) Audit Committee Questions, Audit Committee Institute part of KPMG Board Leadership Centre, www.kpmg.com/globalaci
- * KPMG's Audit Committee Institute (KPMG). 2003 a. An approach to effective audit committee self-evaluation.
- * KPMG's Audit Committee Institute (KPMG). 2006 a. A practical guide – shaping the UK audit committee agenda.
- * Krishnan, G. V., Visvanathan, G. (۲۰۰۸). Does the SOX definition of an accounting expert matter? The association between audit committee directors' accounting expertise and accounting conservatism.

فهرست منابع و مآخذ

- * سازمان بورس و اوراق بهادار، دستورالعمل کنترل‌های داخلی برای ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران یا فرابورس ایران، مصوب ۱۳۹۱/۲/۱۶ هیأت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار.
- * سازمان بورس و اوراق بهادار، منشور کمیته حسابرسی، مصوب ۱۳۹۱/۱۱/۲۳ هیأت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار.
- * Abernathy, J.L., Beyer, B.,Masli, A.,Stefaniak, C. (۲۰۱۴). The association between characteristics of audit committee accounting experts, audit committee chairs, and financial reporting timeliness. *Advances in Accounting*, ۳۰(۲), ۲۹۷-۲۸۳
- * Abdulaziz Alzeban. (2015). Influence of Audit Committee Industry Expertise on Internal Audit. *International Journal of Business and Management*.
- * Allegrini, M. & Greco, G. (2011). Corporate boards, audit committees and voluntary disclosure: evidence from Italian Listed Companies. *Journal of Management and Governance*, 15(3), 1- 30.
- * Al-Shaer, H aly., S. and Steven, T. (۲۰۱۷) . Audit committee and financial reporting quality: evidence from UK environmental counting disclosures, *Journal of Applied Accounting Research*, ۱۸, ۲۱-۲۲
- * Alzeban., A. (۲۰۱۵) "Influence of Audit Committee Industry Expertise on Internal Audit" , *International Journal of Business and Management*, ۱۰: ۴, ۳۴-۲۶
- * American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) (۲۰۱۷);The AICPA Audit Committee Toolkit
- * Auditnet. 2006. Audit committee performance self-assessment surveys. Available: <http://www.auditnet.org/doc/IIANOVA?AC-Assess.pdf> (accessed on 29 March 2006).
- * Bedard, J. & Gendron, Y. (2010). Strengthening the financial reporting system: Can audit committees deliver? *International Journal of auditing*, 14 (2), 174-210.
- * Bilal. , Chen, Songsheng & Komal, Bushra. (۲۰۱۸). Audit committee financial expertise and earning quality: Ameta-analysis. *Journal of Business Research*: ۸۴, ۲۷۰-۲۵۳
- * Cassidy, S. (2006). Learning style and student self-assessment skill, *Education Training*, 4(2,3), 170 – 177.
- * Choi, Y.K. Han, S.H., Lee, H. (۲۰۱۴). Audit committees, corporate governance, and shareholder wealth: Evidence from Korea. *Journal of Accounting Public Policy*, ۳۳, ۴۸۹-۴۷۰
- * Cohen. R., Hoitash.U., Krishnamoorthy.G. and Wright. A. (۲۰۱۳). The Effect of Audit Committee Industry Expertise on Monitoring the Financial Reporting Process, *Accounting Review*, -۸۹:۱،۲۴۳-۲۷۳
- * Cohen,A. & Sayag,G. G. (2010). The effectiveness of internal auditing: an empirical examination.
- * Crisan, A and Fulop, M. (۲۰۱۴). The role of the audit committee in corporate governance case study for a sample of companies listed on BSE and the London

- Contemporary Accounting Research, ۲۰(۳), ۸۲۷-۸۵۸.
- * Leblanc Diagnostics. 2005. Board effectiveness benchmarking. Available: <http://leblancdiagnostics.com/Products/ACED/?content+Benefits> (accessed on 12 January 2007).
 - * Li, J. Mangena, M. & Pike, R. (2012). The effect of audit committee characteristics on intellectual capital disclosure. *The British Accounting Review*, 44(2), 98-110.
 - * Mahdava, M. 2005. Board evaluations: a complex initiative. *Business Perspectives*, September/October:8.
 - * Malik, M(۲۰۱۴). Audit Committee Compositional and Effectiveness: A Review of Post-SOX Literature. *Journal of Manage Control*, ۲۰, ۱۱۷-۸۱
 - * Matari, Y, Saif Mohammed, S, Al-Matari, E. (۲۰۱۷)" Audit Committee Activities and the Internal Control System of Commercial Banks Operating in Yemen" , *International Review of Management and Marketing*, ۷: ۱, ۱۹۱- ۱۹۶
 - * Ng. T.H., Lee-Lee, C., Hishamuddin, I. (۲۰۱۲). Is the risk management committee only a procedural compliance? An insight into managing risk taking among insurance companies in Malaysia. *The Journal of Risk Finance*, ۱۴(۱), ۷۱- ۸۶
 - * Persons, O. S. (2009). Audit committee characteristics and earlier voluntary ethics disclosure among fraud and no-fraud firms.
 - * PWC,(۲۰۱۸) Self-assessment of the performance of the audit committee, www.pwc.en/boardroom
 - * Sultana, N (۲۰۱۰) "Audit Committee Characteristics and Accounting Conservatism", *International Journal of Auditing*, ۱۹, ۱۰۲-۸۸
 - * Sun, Jerry & Lan, George & Liu, Guoping (2014), Independent audit committee characteristics and real earnings management, www.emeraldinsight.com.
 - * Teed, D.(۲۰۱۰). The Changing Role and Responsibilities of Audit Committees in the United States. University of North Texas, Electronic copy available at: https://Digital.library. Unt.Edu/Ark:/۶۷۰۳۱/Metade3۰۰۱۹/M۱۲/High_Res_D/Dissertation.pdf.
 - * Treadway Commission (۱۹۸۷) "Report of the National Commission on Fraudulent Financial Reporting" , Electronic copy available at: <https://www.coso.org/Documents/NCFFR.pdf>
 - * Vincenti, D. 2005. The effective and essential relationship between the international audit group and the audit committee.[Presentation.] institute of Internal Auditors.
 - * Wang., M., Lee, M. and Chuang, J. (۲۰۱۰) " Relations among audit committee establishment, information transparency and earnings quality: evidence from simultaneous equation models" , *Quality and Quantity*, ۰۰:۶, ۲۴۱۷- ۲۴۳۱
 - * Zgarni. Inaam, Halioui. Khamoussi. (۲۰۱۶). Audit committee effectiveness, audit quality and earnings management: a meta-analysis, *International journal of Law and Management*: ۰۸(۲) , ۱۹۶-۱۷۹

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 11/ No. 42/ Summer 2022

A MODEL OF AUDIT COMMITTEE PERFORMANCE EVALUATION IN IRAN CAPITAL MARKET

Majid Maroufkhani

PhD. student, Faculty of Accounting, Islamic Azad University, South Tehran Unit, Iran.

Yadollah Nourifard

Assistant Professor, Faculty of Accounting, Islamic Azad University, South Tehran Unit, Iran

Fatemeh Sarraf

Assistant Professor, Faculty of Accounting, Islamic Azad University, South Tehran Unit, Iran

Abstract

In recent years, the audit committee has played a key role in establishing and monitoring the corporate governance policies of publicly held corporation. Performance evaluating of the audit committee is an effective process for developing and improving the effectiveness of that committee. The committee should evaluate the effectiveness of itself performance and itself monitoring role.

In this research, using the indicators and checklists used in evaluating the performance of audit committees in other countries and also according to the documents and conditions of the country, preparing and compiling indicators in the form of a questionnaire has been done and then in the first step, variables has been tested with using the viewpoints of professional and academic journalists, and in the next step, with using the viewpoints of the members of the audit committees of the companies accepted on the Tehran Stock Exchange and OTC, variables examination has been done.

The results showed that in order to evaluate the performance of the audit committee in the Iranian capital market, the performance of the committee can be from eight main aspect including composition of committee members, committee powers, committee charter, committee meetings, business knowledge, monitoring, ethical principles and regulations and committee reporting, as well as their sixty-three sub-indicators, evaluated.

Therefore, the self-assessment model was selected to evaluate the performance of the audit committee in the Iranian capital market, the preparation of a self-assessment questionnaire with the aspects and indicators resulting from this research as a proposed model was presented.

Keywords: Audit Committee, Performance Evaluation, Self-Assessment, Audit Committee Performance Evaluation.